

Arkesk. n. 247/13.9.2002

M

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus v. 2001

Sisällys

Arkistotietoja

Johdanto	2
Sijainti ja maasto	2
Tutkimuksen tavoitteet	2
Tutkimuksen tulokset	3
Yhteenveto	4
Kuvaluettelo	6
Kuvataulut	7-8
Tiekarttaote	9
Peruskarttaote	10
Kartat	
Yleiskartta A3, 1:1000, (sama kuin v. 2000, ei muutoksia)	11
Pohjavaaituskartta A3, 1:50	12
Tasokartat, A3, 1:50	13-14
Profililikartta, A3, 1:25	15

Liite 1. Rävåsenin asumuspainanteet

Liite 2. Mikael A. Manninen: Isketyn kiviaineiston analyysi

Arkistotietoja

KUNTA: Kristiinankaupunki
KYLÄ: Dagsmark
KOHDE: Rävåsen
TILA: Klemets 1:215
MAANOMISTAJA: HEMBERG, Kaj Peter, os. Storåvägen 193, 64320 Dagsmark

SIJAINTI: x = 6904 50-70
y = 537 50-90
z = 58.00

AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET:

Tarkastus Päivi Kankkunen v. 1993; Koekaivaus Simo Vanhatalo v. 1994; Kaivaus Vesa Laulumaa 1995-2001.

AIKAISEMMAT LÖYDÖT:

KM 28005:1-23 (v. 1993), KM 28659:1-569 v. 1994), KM 28863: 1-1749 (v. 1995), KM 29610:1-1865 (v. 1996), KM 30588:1-3023 (v. 1997), KM 30970:1-1102 (v. 1998), KM 31940:1-1102 (v.1999) ja KM 32422:1-3208 (v. 2000)

KERTOMUKSEN LIITTEET:

Löydöt: KM 32931:1-2264
Diat: 48780-783
Negatiivit: 123356-363
Kartat: ks. sisällysluettelo

Johdanto

Tutkimus oli jatkoa v. 2000 alkaneelle asumuspainanteen kaivaukselle tilan Klemets 1:215 alueella. Kaivauksen syynä oli alunperin painanteita vaarantanut hiekanotto. Tutkittava painanne oli välittömässä vaarassa sortua laidastaan. V. 2000 painannetta ei ehditty tutkia kokonaan vaan se peitettiin kolmen kaivetun kerroksen jälkeen. Tutkitun painanteen tuntumassa lähinnä sen etelä ja itäpuolella sijaitsee useita asumuspainanteita, jotka myös ovat vaarassa mikäli hiekanotto jatkuu.

Museoviraston arkeologian osaston koekaivausryhmä rahoitti tutkimukset, jotka tehtiin 16.-27.7.2001. Kaivauksenjohtajana toimi FM Vesa Laulumaa ja piirtäjänä HuK Mikael A. Manninen. Kaivajina oli kuusi arkeologian opiskelijaa.

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee n. 18 km itään Kristiinankaupungin kirkosta. Muinoin asuinpaikka on sijainnut merenrannalla nykyisen Lapväärtinjoen suussa, sen länsipuolella. Nykyisin kohde on etelä-pohjois-suuntaisen hiekka- ja moreeniharjanteen itärinteellä, joka laskee kohti jokiuomaa. Maasto on mäntyvaltaista kangasmaastoa. Kohteeseen johtaa metsäautotie Kristiinankaupungin ja Isojoen väliseltä tieltä nro 664. Enemmän sijaintiin ja maastoon sekä tutkimushistoriaan liittyvää tietoa löytyy kaivauskertomuksista vuosilta 1994-2000.

Tutkimuksen menetelmät ja tavoitteet

Painanteen kaivamista jatkettiin 5 cm kerroksissa, kuten edellisenäkin vuonna. Löydöt otettiin talteen 50x50 cm ruuduissa. Kiintopisteenä toimi iso maakivi n. 100 metriä kaivausalueen pohjoispuolella, jolle korkeus oli siirretty v. 1999. Kaivausalueen laajuus oli 96 neliometriä.

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää todisteita siitä että painanteessa on ollut jonkinlainen asumus. Kaivauksissa kiinnitettiin erityistä huomiota mahdollisiin merkkeihin rakenteista, esim. hiiltyneisiin jäännöksiin ja maakerrosten muotoutuneisuuteen varsinkin profiileissa. Myös löytöjen levinnällä yritettiin selvittää asumuksen muotoa. Kohteen ajoitus oli jo varmalla pohjalla edellisenä vuonna saadun radiohiilinäytteen (hiiltynyt pähkinänkuori Hela-461 4545± 70) perusteella.

Suurin löytöryhmä oli kvartsi, josta liitteenä Mikael A. Mannisen isketyn kivilajijaineiston analyysi. Saviastianpalat olivat hyvin hauraita. Sekoitteena oli käytetty orgaanista ainesta. Löytyneet tyypliteltävät palat kuuluvat myöhäiskampakeraamiseen Uskelan tyylin keramiikkaan, kuten edellisenäkin vuonna. Hiiltyneitä pähkinänkuoria löytyi jälleen runsaasti, joukossa voi olla myös tammenterhon kuoria. Kuoria ei ole analysoitu tarkemmin. Meripihkaa löytyi 21 fragmenttia, jotka ovat luultavasti peräisin kahdesta korusta. Muu löytöaineisto on mainittu taulukossa.

Löytöjen levintää oli tarkoitus tarkastella v. 2000-2001 tietokantaan luetteloitujen löytöjen avulla. Valitettavasti v. 2000 tietokanta tuhoutui tiedostoja siirrettäessä ja näin löytöjen levintää on mahdoton hahmottaa muuten kuin ylimalkaisesti v. 2001 perusteella. Yhteenvetona levinnästä voidaan sanoa, että kvartsi- ja kivilajijaineistoa esiintyi enemmän painanteen sisällä kuin reunoilla ja ulkopuolella. Hiittyneet pähkinänkuoret keskittyivät lähinnä vallien kohdalle samoin kuin saviastianpalat.

Likamaa-alueet olivat varsin heikkoja. Neljännessä tasossa oli nähtävissä heikkoa harmaata tai punertavaa likamaata lähinnä vallien kohdalla. Viidennessä tasossa jäljellä oli vain heikkoa harmaata likamaata kaivausalueen länsi- ja itäreunassa. Ruuturivi 1941-43/492-504 kaivettiin vain tasoon 5. Kuudes taso oli lähes täysin puhdas. Vain länsireunassa oli hieman heikkoa harmaata likamaata. Kaivausalueen luoteisnurkassa oli pieni punamulta läiskä, josta tuli meripihkaesineen kappale, jossa on kaksi porausjälkeä sekä hiottu nuppi. Samasta kohdasta tuli palanutta luuta vielä 7. kerroksesta.

Yhteenveto

Painanteen kaivauksen tavoitteena oli ajoittaa asuinpaikka ja löytää merkkejä, mahdollisesti rakenteiden jäännöksiä paikalla sijainneesta asumuksesta. Asuinpaikka onnistuttiin ajoittamaan radiohiiliajoituksen ja rannankorkeuden perusteella aikaan n. 2500 eKr (Hela-461 4545± 70). Keramiikkatyylin mukaan oli kysymys Uskelan tyylin myöhäiskampakeraamisesta vaiheesta.

Painanteessa ei kyetty havaitsemaan minkäänlaisia merkkejä siinä olleista rakenteista. Sama oli tilanne jo v. 1997 kaivetun painanteen kohdalla. Kummassakaan ei ollut myöskään tulisijaa. Sen sijaan painanteista kylläkin löydettiin palaneita, rapautuneita kiviä. Löytöjen levintä antaa kuitenkin jotain viitteitä siitä että painanteita on käytetty asumiseen. Räväsensilta tunnetaan nykyisin 39 painannetta (tutkittu 2, painanteita on luultavasti ollut arviolta 5-10 kpl enemmän, mutta ne ovat tuhoutuneet soranotossa) hieman eri korkeuksilta ja on todennäköistä ettei kyseessä ole luonnonmuodostumat vaan ihmisen aikaansaannokset.

Rävåsenin tutkimuksista ilmestyy lähivuosina Finskt Museum –julkaisussa laaja artikkeli, jossa käsitellään löytömaterialin lisäksi myös mmm. ympäristöhistoriaa sekä elinkeinoja.

Helsingissä 27.8.2002

Vesa Laulumaa

Kuvaluettelo

Negatiiviluettelo

- 123356. Edellisenä vuonna peitetty kaivausalue avataan.
- 123357. Pieni taltta "in situ".
- 123358. Painanne taso 4. Kuvattu koillisesta.
- 123359. Painanne taso 4. Kuvattu itäkaakosta.
- 123360-361. Panoraama. Painanne taso 5. Kuvattu etelästä.
- 123362-363. Painanteen itä-länsi profiili. Kuvattu etelästä.

Dialuettelo

- 48780. Painanne taso 4. Kuvattu koillisesta.
- 48781. Painanne taso 4. Kuvattu idästä.
- 48782. Painanne taso 5. Kuvattu lounaasta.
- 48783. Painanteen itä-länsi -profiili. Kuvattu etelästä.

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN 2001

KUVA 1. (f. 123357). PIENI TALTTA "IN SITO".

KUVA 2. (f. 123359). PAINANNE TÄSÖ 4. KUVA TTU ITÄKKAAROSTA.

KRISTIINANKAUPUNKI DASMARCK RÄVÅSEN 2001

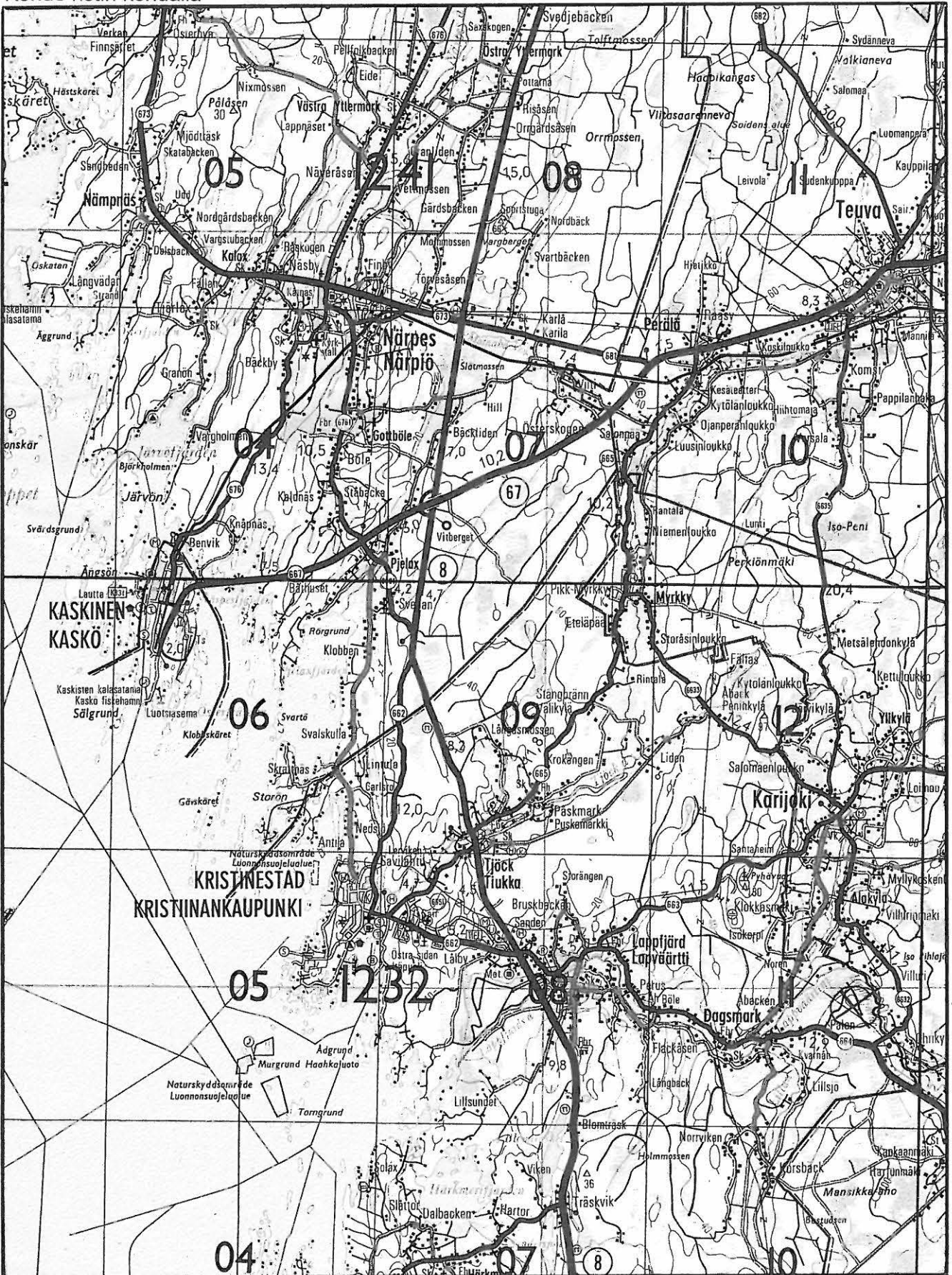

KUVA 3. (f. 123360-361). PANORAMA, PAINANNE TRSO 5. KUVA-TTU ETELÄSTÄ.

KUVA 4. (f. 123363). PAINANTEEN ITÄ-LÄNSI -PROFILI.
KUVA-TTU ETELÄSTÄ.

Kristiinankaupunki Dagsmark Rävåsen v. 2001
 Tiekarttaote, GT-7
 Kohde ristin kohdalla

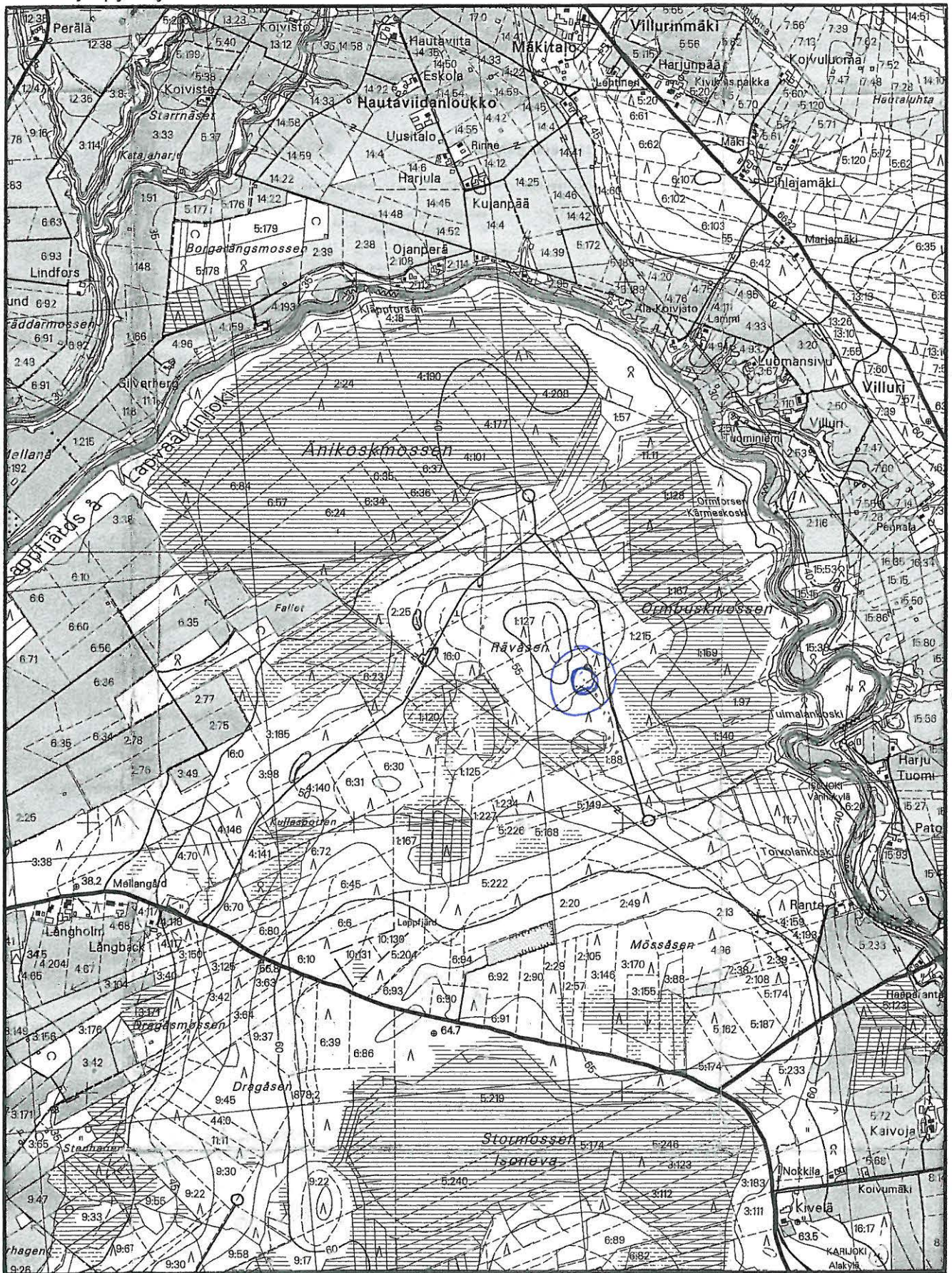

Kristiinankaupunki Dagsmark Rävåsen v. 2001
Peruskarttaote, PK 1232 11 DAGSMARK, v. 1995
Kohde ympyröity

6905

6904

6903

1537

Δ

1538

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN

Yleiskartta V. Laulumaa 2000

Mk 1:2000

Piirt. Y. Storsved, A. Forsström ja V. Laulumaa

Neulapohjoinen

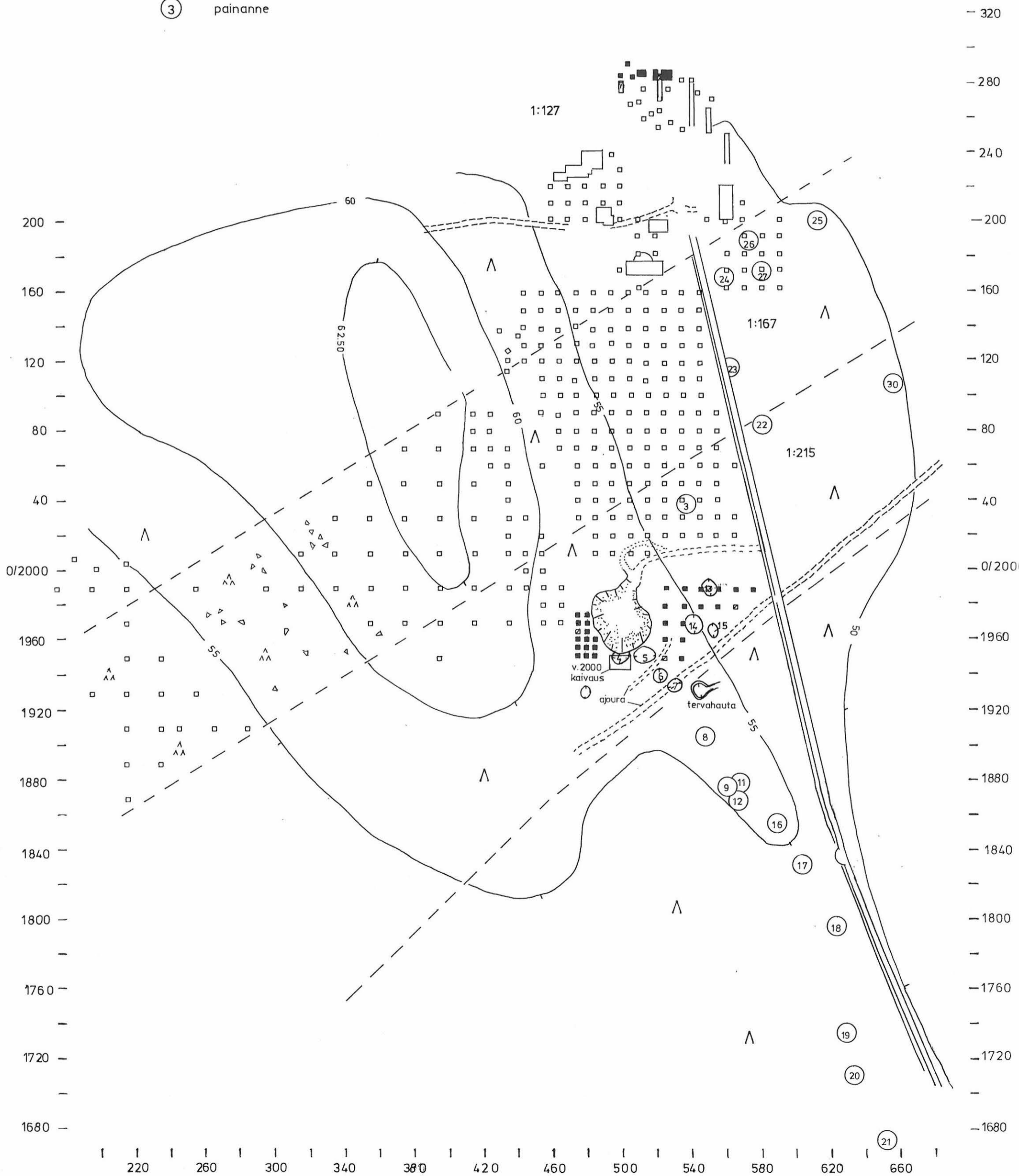

■ soranotossa tuhoutuneet kaivausalueet, tilanne kesällä 1998

□ kaivausalueet ja koekuopat 1994-1999

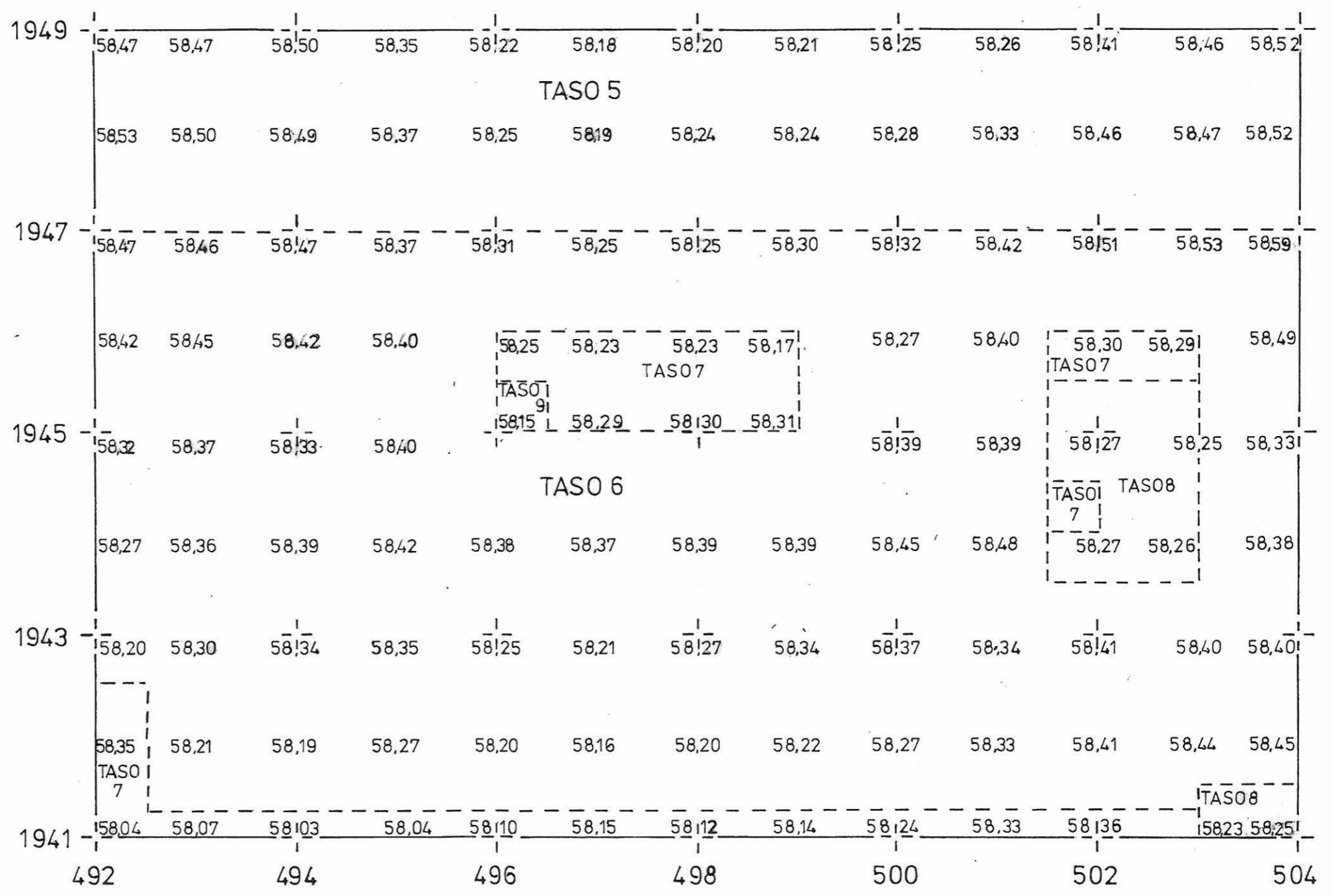
▣ koekuopat 2000, löydötön / löydöllinen

③ painanne

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN V.Laulumaa 2001

POHJAVAAITUSKARTTA
ASUMUSPAINANNE
Mk 1:50 2m
Korkeudet m mpy
Piirt. L.Lohtander

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN V.Laulumaa 2001

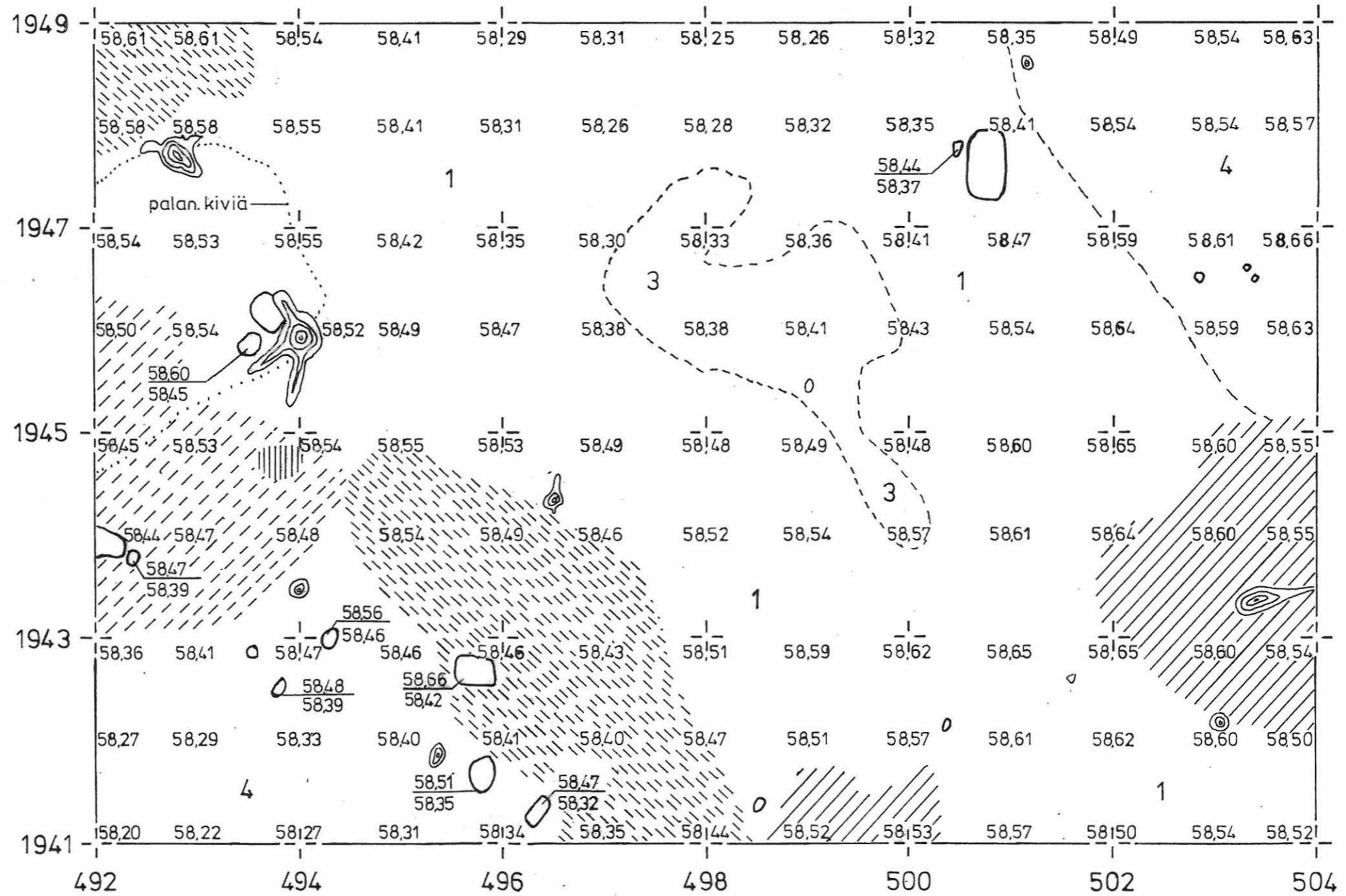
TASOKARTTA, TASO 4
ASUMUSPAINANNE

Mk 1:50 2m

Korkeudet m mpy
Piirt. M.A. Manninen

	heikko harmaa lika		vaalea hiekka
	heikko punertava lika		punamultaläikkä
	harmaanpunertava heikko lika		kivi
	ruskea hiekka		kanto
	huuhtout. sek.hiekka		

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN V.Laulumaa 2001

PROFIILI, KAIVAUSALUEEN P-REUNA
ASUMUSPAINANNE

Mk 1:25 1m

Korkeudet m mpy

Piirt. M.A.Manninen

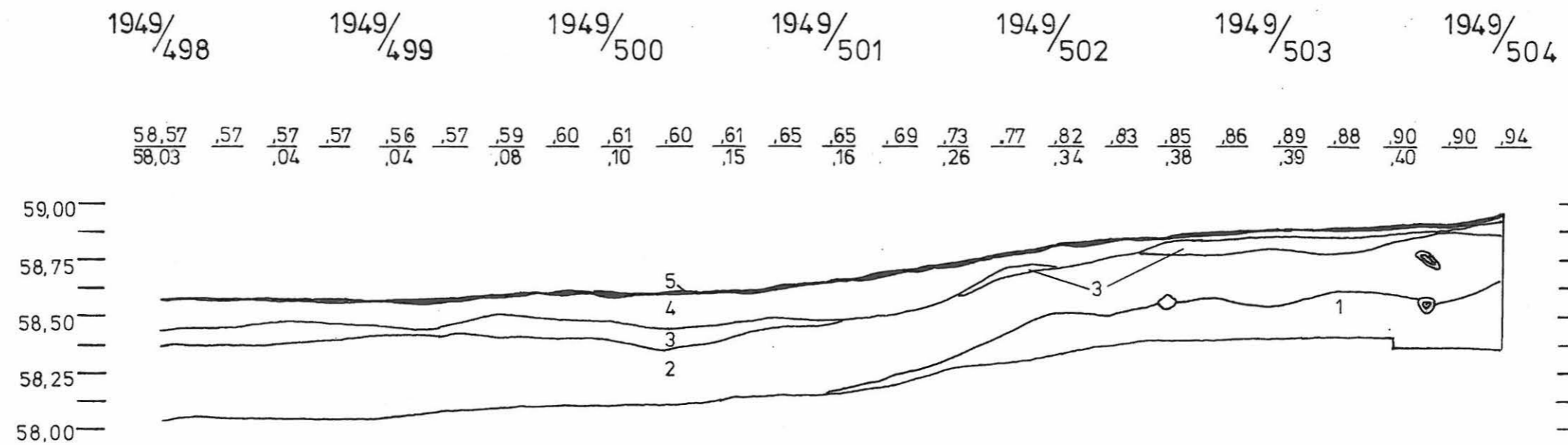
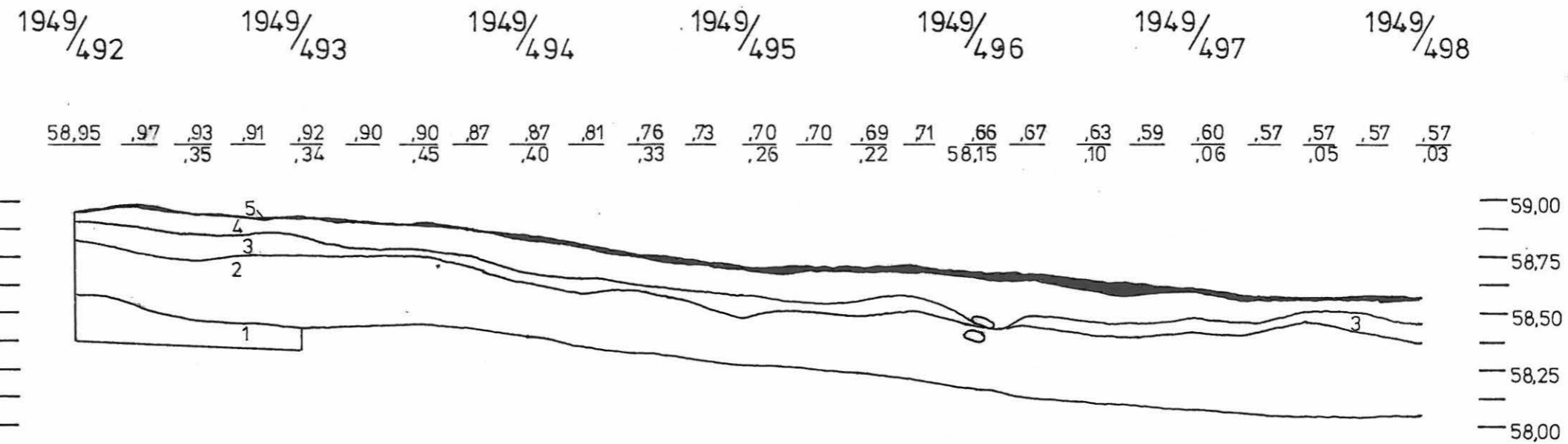
1 puhdas pohjahiiekka

2 raudansekainen rikastumiskerros

3 heikko harmaa lika

4 huuhtoutumiskerros

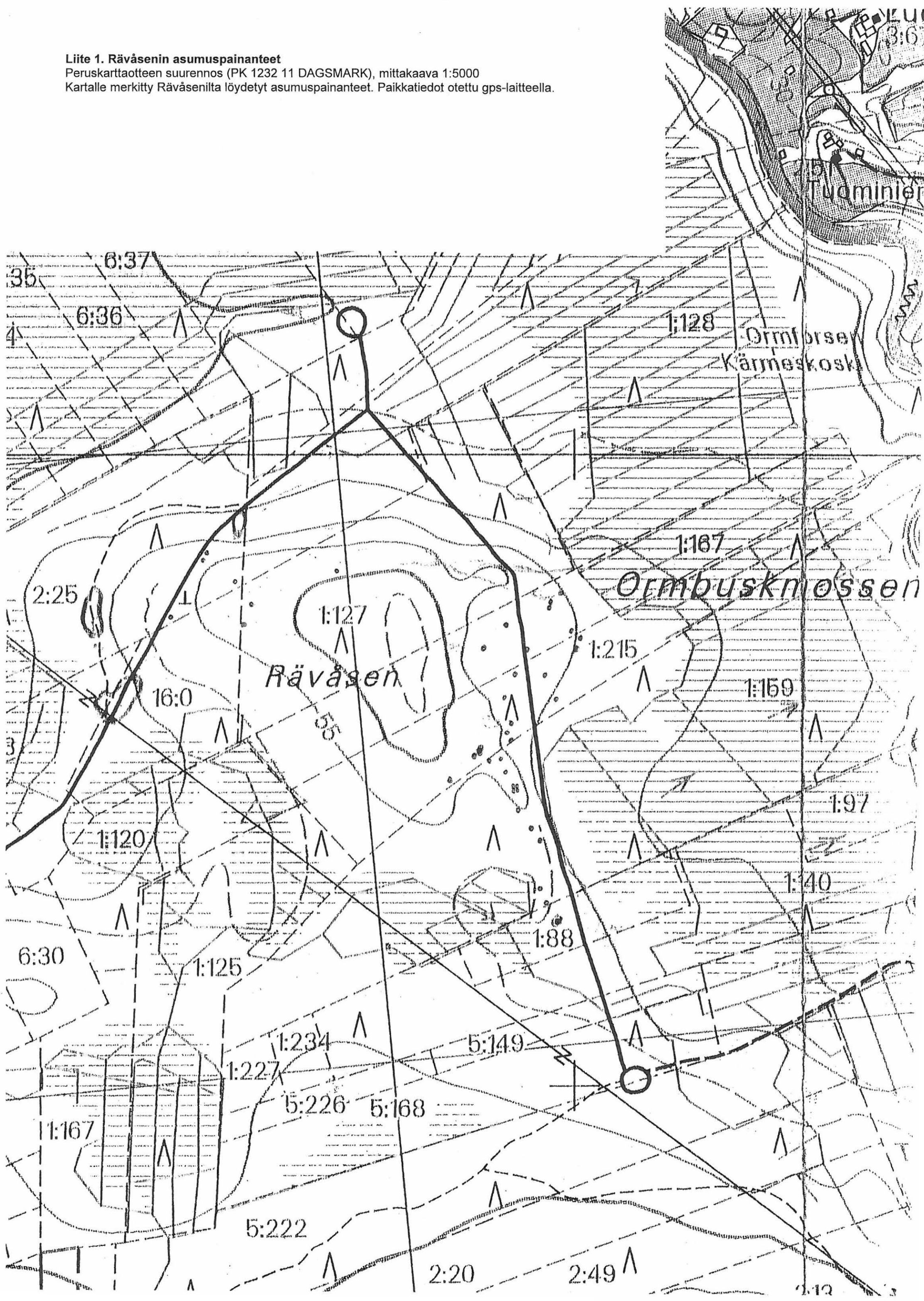
5 turve

Liite 1. Rävåsenin asumuspainanteet

Peruskarttaotteen suurennos (PK 1232 11 DAGSMARK), mittakaava 1:5000

Kartalle merkitty Rävåsenilta löydetyt asumuspainanteet. Paikkatiedot otettu gps-laitteella.

KRISTIINANKAUPUNKI DAGSMARK RÄVÅSEN 2001

Isketyn kiviaineiston analyysi

Rävåsenin vuoden 2001 kaivausten isketystä kiviaineistosta pyrittiin kaivauslöytöjen luetteloinnin yhteydessä tunnistamaan ytimet, paljaalla silmällä erottuvat esineet, raaka-aine ja käytetty iskentämenetelmä. Lisäksi tehtiin merkintöjä kuoresta ja erityyppisistä artefakteista, mutta ei täysin systemaattisesti. Ainoastaan ytimet ja esineet mitattiin ja punnittiin tarkasti. Iskentämenetelmistä etsittiin bipolaarimenetelmää, tasomenetelmää sekä alasinmenetelmää (vrt. Callahan 1987:15-17; Knutsson 1988a: 89). Käytetty menetelmä pyrittiin tunnistamaan ytimistä, iskoksista, iskoksen fragmenteista ja esineistä silloin kun se oli mahdollista.

Bipolaarimenetelmän tuntomerkeinä ehjissä iskoksissa pidettiin iskupisteen tai iskupisteiden murskautumista sekä tasomenetelmälle ominaisen iskutason jäännöksen puuttumista. Lisäksi alasinmenetelmällä tuotettuina pidettiin tasoiskoksia, joiden distaalipäässä oli nähtävissä selvää murskaantumista. Fragmenteissa bipolaarimenetelmän tuntomerkinä pidettiin murskautunutta iskupistettä fragmentin päässä. Tämän vuoksi myös mahdolliset alasintasoiskosten distaalipäät ja niiden osat luokiteltiin bipolaari-iskosten joukkoon. Piirteiltään alasinmenetelmällä isketyiksi tasoiskoksiksi luokiteltuja iskoksia tunnistettiin kuitenkin vain yhdeksäntoista, joten ne ovat voineet syntyä esimerkiksi bipolaari-iskennän yhteydessä. On myös huomattava, että ainoa aineistosta tunnistettu selkeästi alasinta vasten pidetty tasoydin (KM 32931:919) ei olisi tuottanut distaalipäästään murskaantuneita iskoksia. Tasomenetelmällä syntyneeksi fragmentti luokiteltiin käytännössä ainoastaan jos siinä oli nähtävissä selkeästi iskutason jäännös, joten myös mahdolliset alasintasoiskosten proksimaalipäät joutuivat samaan luokkaan tasomenetelmällä iskettyjen kanssa.

Koska vuoden 2001 kaivausaineistoa luetteloidessa ei ollut mahdollisuutta erottaa kokonaisia iskoksia iskoksen fragmenteista ja amorfisista kappaleista, jouduttiin kaikki fragmentit ja amorfiset kappaleet luokittelemaan analyysissä iskoksiksi. Tämä luultavasti aiheuttaa vääristymää tarkasteltaessa iskentämenetelmien suhteita iskoksissa, koska esimerkiksi molemmista päistään murskaantuneesta ja poikki menneestä bipolaari-iskoksesta syntyy kaksi tunnistettavaa fragmenttia, kun taas vastaavalla tavalla hajonneesta tasoiskoksesta syntyy vain yksi. Koska iskupisteen murskaantuminen on kvartsissa iskutason jäännöstä helpommin tunnistettavissa, kasvaa tunnistettavissa olevien fragmenttien määrä bipolaari-iskoksen päiden edelleen hajotessa. Tasoiskoksista sen sijaan ei välttämättä jää ainoatakaan tunnistettavaa fragmenttia. Tätä vääristymää saattaa korjata se seikka (Callahan & al. 1992:38), että bipolaarimenetelmällä syntyy enemmän ehjiä iskoksia kuin tasomenetelmällä. Näistä virhelähteistä huolimatta analyysin tuloksissa menetelmien jakautuminen näyttäisi olevan jokseenkin samanlainen sekä iskoksissa että ytimissä ja esineissä.

Bipolaariytimien luokkaan määritettiin sekä kokonaiset ytimet (joihin luettiin myös loppuun käytetyt ytimet eli ytimen jäännökset) että ytimien fragmentit. Bipolaarimenetelmän tuntomerkeinä ytimissä pidettiin murskaantuneita päitä ja iskuarpien alkamista ytimen molemmista päistä. Bipolaariytimiksi luokiteltiin ainoastaan sellaiset kappaleet, joissa iskuarpia oli ytimen molemmilla leveillä sivuilla. Jos iskuarpia ei ollut nähtävissä jommallakummalla sivulla, kappale luokiteltiin iskokseksi. bipolaariytimen fragmentiksi luokiteltiin ainoastaan selkeät ytimen päät ja iskennän murskanneita harjanteita vastaan ytimen pituussuunnassa haljenneiden ytimien puolikkaat. Bipolaari-iskoksiksi taas määriteltiin ne kappaleet, jotka olivat halkaisseet ytimen iskuista murskaantuneiden harjanteiden suuntaisesti. Kokonaisiksi ytimiksi määriteltiin ne ytimet, joissa alkuperäisestä ytimeistä suurin osa on jäljellä. Tällä tavalla luokiteltaessa ytimen murskaantuneiden harjanteiden suuntaisesti haljenneet ytimet häviävät aineistosta, ja tunnistettujen bipolaariytimien määrä vähenee. Yhtä hyvin voidaan tosin ajatella, että bipolaari-iskennästä ei aina

jää jäljelle tunnistettavaa loppuun käytettyä ydintä (esim. Shott 1999:220), joten ei voida välttämättä sanoa, että bipolaariytimet ovat analyyseissa aliedustettuina. Tosin ytimien määrään vaikuttaa myös mahdollinen jatkotyöstö esineiksi. Tällaisia ovat vuoden 2001 aineistossa kaksi selkeästi bipolaariytimestä tehtyä kaavinta (KM 32931:1099 ja KM 32931: 956).

Tasomenetelmän tuntomerkkeinä ytimissä pidettiin molemmissa analyyseissa iskuarpien alkamista iskutasosta ja mahdollisen iskukuhmun negatiivien näkymistä iskuarvissa. Lisäksi vuoden 2001 aineistossa alasinmenetelmällä syntynyt ydin erotettiin tasomenetelmällä syntyneestä silloin kun siinä oli nähtävissä alasinta vasten olleen pisteen murskaantumista.

Analyyysin tulokset on esitetty taulukoissa, joissa esiintyvät seuraavat lyhenteet:

B= Bipolaarinen menetelmä

T= Tasoiskentämenetelmä

A= Alasintasoiskentä

E= Iskentämenetelmää ei tunnistettu

Ret.es. = retusoidut esineet + retusoitujen esineiden katkelmat

Käyt.isk. = käyttöjälkiset iskokset, jotka on voitu havaita ilman systemaattista mikroskopointia.

Käyttöjälkisiin iskoksiin on laskettu myös kaksi mahdollista kvartsiuurrinta.

Ret%= Retusoitujen esineiden prosenttiosuus kaikista artefakteista raaka-ainekohtaisesti

Käy%art=Käyttöjälkisten iskosten prosenttiosuus kaikista artefakteista raaka-ainekohtaisesti

Yht%art= Kaikkien hiomattomien kiviesineiden prosenttiosuus kaikista artefakteista raaka-ainekohtaisesti

Prosentit on taulukoissa pyöristetty lähimpään kymmenykseen.

ISKOKSET/ LAJI	B	T	A	E	Kpl yht	Kpl %	Paino g	Paino %
Kvartsi	1211	143	19	2095	3468	91,8	5238,9	65,7
Vuorikristalli	1	0	0	0	1	<0,1	0,5	<0,1
Hiekkakivi	10	49	0	45	104	2,8	1769,4	22,2
Porfyri	12	30	0	66	108	2,9	220,7	2,8
Kvartsiitti	1	2	0	5	8	0,2	289,3	3,6
Sertti	0	2	0	0	2	<0,1	2,0	<0,1
Muut kivilajit	7	18	0	63	88	2,3	451,7	5,7
Yhteensä	1242	242	19	2274	3777	100	7972,8	100

Huom! Kvartsiytimissä lukumäärät eivät täsmää, koska yhdessä ytimessä oli merkkejä sekä bipolaarisesta, että tasoiskentämenetelmästä.

YTIMET/LAJI	B	T	E	Kpl yht	Paino g	Paino %
Kvartsi	66	13	0	78	1260,4	73,8
Kvartsi, katkelmat	15	0	0	15	197,5	11,8
Hiekkakivi	0	2	0	2	204,0	12,0
Hiekkakivi, katkelmat	1	0	0	1	3,0	0,2
Porfyri	2	2	0	4	15,9	0,9
Sertti	1	0	0	1	3,8	0,2
Muut kivilajit	1	0	0	1	16,1	0,9
Muut kivilajit, katkelmat	1	1	0	2	6,2	0,4
Yhteensä	87	18	0	104	1706,9	100

Taulukossa ei ole hiottuja kiviesineitä, hioimia eikä isku-/alasinmateriaalia.

ESINEET/LAJI	B	T	E	Kpl yht.	Paino g	Paino %
Kvartsi	17	2	31	50	323,4	39,6
Kvartsi, katkelmat	0	0	1	1	1,2	0,1
Vuorikristalli	0	0	1	1	0,8	<0,1
Savukvartsi	0	0	1	1	1,5	0,2
Hiekkakivi	0	2	5	7	246,2	30,1
Porfyysi	0	0	7	7	123,8	15,1
Kvartsiitti	0	0	1	1	2,3	0,3
Muut kivilajit	0	0	1	1	118,2	14,5
Yhteensa	17	4	47	69	817,4	100

RAAKA-AINE/ ARTEFAKTIT	B	B %	T	T %	A	A %	E	E %	Kpl yht.	Kpl %	Paino g	Paino %
Kvartsi	1309	97,3	158	59,4	19	100	2127	91,6	3613	91,4	7021,4	66,9
Vuorikristalli	1	0,1	0	0	0	0	1	<0,1	2	0,1	1,3	<0,1
Savukvartsi	0	0	0	0	0	0	1	<0,1	1	<0,1	1,5	<0,1
Hiekkakivi	11	0,8	53	19,9	0	0	50	2,2	114	2,9	2222,6	21,2
Porfyysi	14	1,0	32	12	0	0	73	3,1	119	3,0	360,4	3,4
Kvartsiitti	1	0,1	2	0,8	0	0	6	0,3	9	0,2	291,6	2,8
Serti	1	0,1	2	0,8	0	0	0	0	3	0,1	5,8	0,1
Muut kivilajit	9	0,7	19	7,1	0	0	64	2,8	92	2,3	592,2	5,6
Yhteensa	1346	100	266	100	19	100	2322	100	3953	100	10496,8	100

ISKETYT KIVIESINEET	Ret es	Ret%/art	Kayt isk	Kay%/art	Kpl yht	Yht%/art
Kvartsi	29	0,8	22	0,6	51	1,4
Vuorikristalli	1	100	0	0	1	100
Savukvartsi	0	0	1	100	1	100
Hiekkakivi	4	3,5	3	2,6	7	6,1
Porfyysi	3	2,5	4	3,4	7	5,9
Kvartsiitti	1	11,1	0	0	1	11,1
Muut kivilajit	1	1,1	0	0	1	1,1
Kaikki raaka-aineet	39	1,0	30	0,8	69	1,7

Helsingissä 4.4.2002

Mikael A. Manninen